

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-58>

УДК 338.34

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЛАНЦЮГІВ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ

RESEARCH OF THE STRUCTURE AND FUNCTIONING OF INTERNATIONAL CHAINS OF ADDED VALUE

Любченко Андрій Олексійович

аспірант,

Київський національний економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7347-8547>**Lyubchenko Andriy**

Kyiv National University of Economics

У статті розкрито сутність та важливість міжнародних ланцюгів доданої вартості в глобальній економіці. Здійснено дослідження структури та функціонування цих ланцюгів, а також їхнього впливу на економічний розвиток країн і креативне бізнес-середовище. Визначено, що українські вчені внесли важливий вклад у розуміння цього явища, представивши визначення ланцюгів доданої вартості та розглядаючи їх як інструмент для підвищення конкурентоспроможності української економіки. Надано визначення міжнародних ланцюгів доданої вартості, а саме визначено їх як концепцію, що описує процеси та зв'язки в глобальних економічних відносинах, коли виробництво товарів і послуг розподілене між кількома країнами. Проаналізовано основні риси міжнародних ланцюгів доданої вартості. Визначено, що структура міжнародних ланцюгів доданої вартості може бути досить складною і включати кілька етапів, які взаємодіють між собою, тому в статті розглянуті основні компоненти структури таких ланцюгів. Проаналізовано ряд основних рис та особливостей, що визначають роль міжнародних ланцюгів доданої вартості у сучасній глобальній економіці.

Ключові слова: додана вартість, ланцюг, міжнародний ланцюг доданої вартості, глобальні ланцюги доданої вартості, глобальна економіка, креативне бізнес-середовище.

The growth of the global volume of international trade and investment strengthens the importance of international chains of added value. Companies are increasingly involved in global production chains to ensure efficiency and competitiveness. Countries and enterprises in search of optimal production strategies seek specialization in certain production segments and maximization of efficiency through participation in global value added chains. The article reveals the essence and importance of international chains of added value in the global economy. A study of the structure and functioning of these chains, as well as their impact on the economic development of countries and the creative business environment, was carried out. It was determined that Ukrainian scientists made an important contribution to the understanding of this phenomenon by presenting the definition of value-added chains and considering them as a tool for increasing the competitiveness of the Ukrainian economy. The definition of international chains of added value is provided, namely, they are defined as a concept that describes processes and connections in global economic relations, when the production of goods and services is distributed among several countries. The main features of international chains of added value are analyzed. It was determined that the structure of international chains of added value can be quite complex and include several stages that interact with each other, so the main components of the structure of such chains are considered in the article. A number of main features and features that determine the role of international chains of added value in the modern global economy are analyzed. The article defines that international chains of added value are a complex and important element of the global economy, which is determined by global specialization, a high level of integration and interaction of different countries and sectors. Ukrainian scientists have made an important contribution to the understanding and research of this phenomenon, investigating the theoretical and methodological aspects of the formation, analysis and measurement of added value chains. Their research has become an important contribution to the development of strategies for effective management of production, marketing and international trade, as well as to the development of policies aimed at ensuring the competitiveness and sustainable development of national and global economies. Further study and development of this topic play an important role in the formation of strategies for enterprises and countries in the changing conditions of the world economy.

Key words: value added, chain, international value added chain, global value added chains, global economy, creative business environment.

Актуальність дослідження теми. Зростання світового об'єму міжнародної торгівлі та інвестицій підсилює значущість міжнародних ланцюгів доданої вартості (МЛДВ). Компанії все частіше залучаються до глобальних виробничих ланцюгів для забезпечення ефективності та конкурентоспроможності. Країни та підприємства в пошуку оптимальних стратегій виробництва шукають спеціалізацію в певних сегментах виробництва та максимізацію ефективності через участь у глобальних ланцюгах доданої вартості.

Дослідження МЛДВ дозволяють розуміти, як різні регіони взаємодіють у глобальному економічному контексті, і як це впливає на економічний розвиток та робочі місця. Розуміння МЛДВ важливо для розробки ефективних стратегій економічної політики та регулювання. Різні країни можуть використовувати ці дані для стимулювання експорту, повернення інвестицій або розробки торговельних угод. Залежність від глобальних ланцюгів може створити виклики для безпеки постачання в умовах криз або глобальних подій. Розуміння структури ланцюгів дозволяє країнам та компаніям приймати відповідні заходи для зменшення ризиків.

Загалом, дослідження міжнародних ланцюгів доданої вартості важливе для розуміння сучасних тенденцій у глобальній економіці та для розробки ефективних стратегій управління виробництвом та торгівлею.

Аналіз останніх наукових досліджень. Основні підходи до формування та аналізу ланцюгів доданої вартості, а також розрахунку показників доданої вартості, були висвітлені в наукових працях таких вчених, як С. Голова [1], Л. Л. Гриценко [2], І. Спільник [3], В. О. Лось [4], В. М. Порохні [5] та інші.

Мета статті полягає у розкритті сутності та важливості цього явища в сучасній глобальній економіці. Стаття спрямована на вивчення структури та функціонування міжнародних ланцюгів доданої вартості, а також їх впливу на економічний розвиток країн і креативного бізнес-середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українські вчені сформували кілька визначень міжнародних ланцюгів доданої вартості. На їхню думку, ланцюг доданої вартості: «це послідовність етапів виробництва, які здійснюються в різних країнах, і в результаті яких створюється кінцевий продукт». Українські вчені розглядають ланцюги доданої вартості як інструмент для підвищення конкурентоспроможності української економіки [6].

Один з підходів до аналізу ланцюгів доданої вартості, запропонований українськими вченими, полягає в тому, щоб розглядати ланцюги доданої вартості як систему, що складається з підсистем, які взаємодіють між собою [6]. Цей підхід дозволяє визначити ключові фактори, які впливають на ефективність ланцюгів доданої вартості, і розробити стратегії для їх покращення.

Міжнародні ланцюги доданої вартості (МЛДВ) - це концепція, що описує процеси та зв'язки в глобальних економічних відносинах, коли виробництво товарів і послуг розподілене між кількома країнами [7]. У цих ланцюгах кожен етап виробництва може відбуватися в окремих країнах, і кожна з них додає певну частку вартості до кінцевого продукту.

Основні риси МЛДВ:

1. Спеціалізація країн: різні країни спеціалізуються у виробництві конкретних компонентів чи етапів виробництва. Це може бути зумовлено різницею в ресурсах, експертизі, технологіях та інших факторах.

2. Глобальний розподіл виробництва: товари та послуги створюються через співпрацю між різними країнами, кожна з яких вносить свій внесок до кінцевого продукту.

3. Додана вартість: кожен крок виробництва додає певну частку вартості до кінцевого продукту. Це може включати в себе вартість ресурсів, праці, технологічних інновацій та інших елементів.

4. Глобальна конкурентоспроможність: МЛДВ дозволяють країнам використовувати свої конкурентні переваги та оптимізувати виробництво для отримання більш конкурентоспроможних продуктів.

Ця концепція свідчить про важливий аспект сучасного світового економічного ландшафту, де інтеграція та співпраця між країнами стають визначальними чинниками для розвитку та успіху підприємств.

Структура міжнародних ланцюгів доданої вартості може бути досить складною і включати кілька етапів, які взаємодіють між собою. Нижче розглянуті основні компоненти структури таких ланцюгів [8–9]:

– Постачання сировини та матеріалів: цей етап включає витрати на отримання сировини та інших необхідних матеріалів для виробництва. Компанії можуть закуповувати ресурси на міжнародному ринку, враховуючи ефективність і вартість.

– Виробництво та обробка: проміжний етап, де виробничий процес перетворює сировину в проміжні товари або компоненти.

Різні компоненти можуть вироблятися в різних країнах відповідно до їхньої експертизи та конкурентних переваг.

– Збірка та виробництво готового товару: компоненти або частини виробляються в різних країнах та потім транспортуються для збирання в кінцевий продукт в іншій країні або регіоні. Цей етап може включати фінальну збірку, обробку та упакування.

– Маркетинг та дистрибуція: готовий продукт подається на ринок через глобальні канали дистрибуції. Маркетинг та реклама можуть включати стратегії, які враховують особливості різних регіональних ринків.

– Постачання та логістика: система постачання та логістика важлива для ефективного переміщення матеріалів та готової продукції між різними етапами виробництва та різними країнами.

– Підтримка та обслуговування: після продажу товару може бути надана підтримка та обслуговування, що може включати ремонт, обслуговування та навіть апгрейди.

– Дослідження та розвиток: компанії можуть співпрацювати у глобальному масштабі для спільного проведення досліджень та впровадження нових технологій.

– Управління ланцюгом постачання: централізоване або децентралізоване управління для координації всіх етапів ланцюга постачання та забезпечення ефективності та стійкості.

Ця структура демонструє інтеграцію різних етапів та різних країн у міжнародних ланцюгах доданої вартості, що дозволяє компаніям максимізувати ефективність та конкурентоспроможність.

Функціонування Міжнародних ланцюгів доданої вартості (МЛДВ) характеризується рядом основних рис та особливостей, що визначають їхню роль у сучасній глобальній економіці [8–9]:

– Глобальна спеціалізація. Країни та компанії спеціалізуються у виробництві конкретних товарів чи послуг, використовуючи свої конкурентні переваги, такі як ресурси, технології, експертиза та доступ до ринків.

– Розподіл виробництва. Різні етапи виробництва розміщені в різних країнах залежно від їхньої ефективності та спеціалізації. Це дозволяє компаніям ефективно використовувати ресурси та зменшувати витрати.

Висока ступінь інтеграції. Ланцюги можуть бути вкрай складними та інтегрованими, залежно від числа етапів та кількості країн, які беруть участь.

– Гнучкість та реагування на зміни. Система МЛДВ є гнучкою та може швидко адаптуватися до змін в умовах ринку, виробництва та технологій. Компанії можуть швидко реагувати на нові можливості чи виклики, змінюючи постачальників, оптимізуючи виробництво та розширюючи ринки збуту.

– Забезпечення конкурентоспроможності. МЛДВ дозволяють компаніям забезпечувати конкурентоспроможність, отримуючи доступ до найкращих ресурсів та технологій з усього світу. Ефективне розподілення функцій також дозволяє компаніям підтримувати доступні ціни та якість.

– Виклики для безпеки постачання. Залежність від глобальних ланцюгів може створювати виклики у вигляді ризиків для безпеки постачання, особливо під час глобальних криз чи несподіваних подій.

– Роль у регіональному розвитку. МЛДВ можуть впливати на регіональний розвиток, створюючи робочі місця та економічні можливості в різних частинах світу.

– Створення вартості для кінцевого споживача. Ланцюги доданої вартості прагнуть створювати кінцевий продукт, який задовольняє потреби та очікування споживачів, забезпечуючи високий рівень якості та інновацій.

Узагальнюючи, міжнародні ланцюги доданої вартості є ключовим елементом глобальної економічної системи, який сприяє ефективності та конкурентоспроможності, але також створює нові виклики та можливості для управління та стратегічного розвитку компаній та країн.

Висновки. Міжнародні ланцюги доданої вартості є складним та важливим елементом глобальної економіки, що визначається глобальною спеціалізацією, високим рівнем інтеграції та взаємодії різних країн та секторів. Українські вчені внесли важливий вклад у розуміння та дослідження цього явища, досліджуючи теоретичні та методологічні аспекти формування, аналізу та вимірювання ланцюгів доданої вартості. Їхні дослідження стали важливим внеском у розвиток стратегій ефективного управління виробництвом, маркетингу та міжнародної торгівлі, а також в розробку політик, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку національних та глобальних економік. Подальше вивчення та розвиток цієї теми відіграють важливу роль у формуванні стратегій для підприємств та країн у змінних умовах світової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Голов С. Облік і звітність на основі концепцій доданої вартості. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 8–9. С. 2–13.
2. Гриценко Л. Л., Деркач Л. С. Економічна додана вартість як показник оцінки ефективності функціонування підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2022. № 1. С. 41–46.
3. Спільник І. Аналіз економічної доданої вартості підприємства. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2015. Вип. 12, ч. 4. С. 70–74.
4. Лось В. О., Порохня В.М. Моделювання економічної доданої вартості на підприємстві. *Вісник Запорізького національного університету*. 2008. № 1(3). С. 107–114.
5. Interconnected Economies: Benefiting from Global Value Chains. *Organisation for Economic Cooperation and Development*. Paris: 2013. URL: http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/interconnected-economies_9789264189560-en. (дата звернення: 20.11.2023).
6. Калініченко З. Д. Методологічні засади аналізу ланцюгів доданої вартості та участі України в міжнародній інтеграції. *Інновації та стабільність*. 2023. № 1. С. 176–187.
7. De Marchi, V., Giuliani, E., and Rabellotti, R. (2015). Local innovation and global value chains in developing countries. *Background Paper for the UNIDO IDR 2016*.
8. Gereffi G. (2015). Global Value Chains and Development. *Background Paper for the UNIDO IDR 2016*.
9. Gereffi G., Humphrey J., Kaplinsky R., and Sturgeon T. J. *Introduction: Globalisation, Value Chains and Development*. *IDS Bulletin*, 2001, 32(3), 1–8.

REFERENCES:

1. Golov S. (2015) Oblik i zvitnist na osnovi koncepcij dodanoyi vartosti [Accounting and reporting based on concepts of added value]. *Buhgalterskij oblik i audit*, no. 8–9, pp. 2–13.
2. Gricenko L. L., Derkach L. S. (2022) Ekonomichna dodana vartist yak pokaznik ocinki effektivnosti funkcionuvannya pidpriyemstva [Economic added value as an indicator of the evaluation of the efficiency of the enterprise's functioning]. *Visnik SumDU. Seriya «Ekonomika»*, no. 1, pp. 41–46.
3. Spilnik I. (2015) Analiz ekonomichnoyi dodanoyi vartosti pidpriyemstva [Analysis of the economic added value of the enterprise]. *Ekonomichnij analiz: zb. nauk. prac Ternop. nac. ekon. un-tu. Ternopil*. no. 12, ch. 4, pp. 70–74.
4. Los V. O., Los V. O. (2008) Modelyuvannya ekonomichnoyi dodanoyi vartosti na pidpriyemstvi [Modeling of economic added value at the enterprise]. *Visnik Zaporizkogo nac.-go universitetu*, no. 1(3), pp. 107–114.
5. Interconnected Economies: Benefiting from Global Value Chains. (2013) *Organization for Economic Co-operation and Development*. Paris. URL: http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/interconnected-economies_9789264189560-en (accessed November 20, 2023).
6. Kalinichenko Z. D. (2023) Metodolohichni zasady analizu lantsyuhiv dodanoyi vartosti ta uchasti Ukrayiny v mizhnarodniy intehratsiyi [Methodological principles of analysis of added value chains and Ukraines participation in international integration]. *Innovatsiyi ta stabilnist*, no. 1, pp. 176–187.
7. De Marchi V., Giuliani E., and Rabellotti R. (2015). Local innovation and global value chains in developing countries. *Background Paper for the UNIDO IDR 2016*.
8. Gereffi G. (2015). Global Value Chains and Development. *Background Paper for the UNIDO IDR 2016*.
9. Gereffi G., Humphrey J., Kaplinsky R., and Sturgeon T. J. (2001). Introduction: Globalisation, Value Chains and Development. *IDS Bulletin*, 32(3), pp. 1–8.